

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний університет будівництва і архітектури

МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Методичні вказівки
до вивчення курсу для здобувачів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 015 «Професійна освіта» (за спеціалізаціями)

Київ 2022

УДК 37.013.044
М54

Укладач І.М. Мороз, старш. викладач

Рецензент М.В. Руденко, канд. пед. наук, доцент

Відповідальний за випуск К.І. Почка, д-р техн. наук, доцент

*Затверджено на засіданні кафедри професійної освіти,
протокол № 16 від 22 червня 2021 року.*

В авторській редакції.

М54 **Методика** професійного навчання: методичні вказівки до вивчення курсу / уклад.: І.М. Мороз. – Київ: КНУБА, 2022. – 60 с.

Містять вимоги щодо підготовки до практичних занять і самостійної роботи студентів, змістовні модулі, ключові слова тем, список літератури, а також вимоги до написання і оформлення індивідуальних робіт.

Призначено для студентів освітнього рівня «бакалавр» спеціальності 015 «Професійна освіта» (за спеціалізаціями).

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Дисципліна є базовою для формування необхідного теоретико-методологічного рівня знань інженера-педагога і формування навичок та вмінь використовувати ці знання у практичній діяльності. Засвоєння навчальної дисципліни дозволить студентам ефективно організовувати та управляти навчальним процесом в системі професійно-технічної освіти, а також усвідомити суспільну цінність і значення професії педагога та набути необхідний рівень педагогічної культури.

Предметом дисципліни є вивчення навчально-виховного процесу та процесу професійної підготовки спеціалістів, закономірних зв'язків, які існують між розвитком, вихованням та навчанням студентів, а також методологічних та методичних проблем проектування процесу становлення сучасного інтелектуального висококваліфікованого фахівця в галузі матеріального і духовного виробництва.

В основу змісту рекомендацій покладено вимоги таких нормативних документів: Закон України «Про освіту», Закон України «Про вищу освіту», Закон України «Про професійно-технічну освіту», «Національна доктрина розвитку освіти», «Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти», «Концепція програми інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів, комп'ютеризація сільських шкіл», «Концепція 12-річної середньої загальноосвітньої школи», «Концепція профільного навчання в старшій школі» затверджена рішенням колегії МОН України від 25.09.2003р., № 10/12-2, Наказ Міністерства освіти і науки України від 2.06.1993р. № 161 «Про затвердження Положення «Про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах».

Науково-теоретичну основу вивчення дисципліни складають закономірності, принципи, категорії загальної педагогіки, вікової педагогіки, психології вищої школи, професійної педагогіки, методики професійного навчання, соціології, філософії освіти, педагогічної психології.

Методичні вказівки покликані допомогти студентам ефективно організувати свою роботу в ході підготовки до практичних занять, а також якісно і вчасно підготувати індивідуальне завдання (реферат) з дисципліни «Методика професійного навчання».

Основною метою вивчення курсу «Методика професійного навчання» є усвідомлення студентами методологічних і методичних основ теоретичного та виробничого навчання робітників за професіями конкретного профіля, проектування організаційної структури, форм, методів і засобів навчання, формування у майбутніх спеціалістів достатнього рівня педагогічної культури, набуття вмінь ефективного

використання ними сучасних педагогічних технологій, успішне використання знань і навичок з організаційної структури, форм, методів і засобів навчання на підґрунті чіткого розуміння закономірностей розвитку, виховання і навчання кваліфікованого спеціаліста в умовах навчального процесу професійно-технічного навчального закладу.

Головним завданням дисципліни є:

- усвідомлення студентами змісту, форм і методів навчання, виховання і розвитку в умовах професійного навчального закладу, а також методів контролю і оцінки успішності студентів на основі системного підходу;

- забезпечення здатності майбутнього інженера-педагога чітко орієнтуватися у діалектичних взаємозв'язках об'єктивних і суб'єктивних, соціальних і природних факторів виховання і розвитку студентства, його потенційних і реальних можливостей в умовах реального навчального процесу в професійних навчальних закладах;

- вміння ефективно застосовувати в умовах професійних навчальних закладів новітні методики і педагогічні технології;

- формування у студентів сучасного педагогічного світогляду та компетентісного підходу щодо організації і проведення як навчальних занять, так і педагогічних досліджень окремих елементів навчально-виховного процесу в умовах професійних навчальних закладів.

За результатами вивчення дисципліни студенти повинні:

Знати:

- предмет і значення навчальної дисципліни для підготовки педагога професійного навчання;

- систему управління освітнім процесом;

- зміст основних документів державного стандарту початкової професійної освіти;

- зміст професійної освіти і навчання в різних типах навчальних закладів системи ПТО, чинники, що його визначають;

- принципи аналізу, проектування та розробки навчального плану, навчальної програми дисципліни і іншої навчально-програмної документації для системи ПТО;

- механізми розробки освітньої документації;

- методи, засоби і форми теоретичного і практичного навчання: поняття, суть і характеристику;

- зміст дидактичної діяльності педагога професійного навчання: цілі, зміст, принципи, етапи і технології дидактичного проектування процесу навчання і характеристику технологічної діяльності педагога;

- вимоги до постановки цілей навчання і таксономію цілеутворення;

- види, послідовність й засоби конструювання дидактичних матеріалів з навчальної теми;

- методи цільової орієнтації, стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності учнів, формування у них нових знань, умінь, навиків; прийоми оптимізації форм, методів і засобів в ході реалізації педагогічних проектів;

- питання вдосконалення навчально-виховного та навчально-виробничого процесу і основні напрями підвищення ефективності навчання;

- зміст і організацію методичної роботи в учбових закладах системи ПТО.

Вміти:

- аналізувати існуючу нормативну і навчально-програмну документацію підготовки робітників в різних типах ОУ НВО, обґрунтовувати внесення змін до цієї документації, а також її оновлювати і при необхідності розробляти;

- аналізувати професійну діяльність фахівця з метою формування змісту його підготовки;

- відбирати необхідний дидактичний матеріал і конструювати наочний зміст навчання за загальнотехнічними, загальнопрофесійними і професійними (спеціальними) дисциплінами і виробничому навчанню;

- розробляти дидактичний проект навчального процесу з конкретної навчальної дисципліни, теми, уроку;

- розробляти конкретні методики викладання навчальних дисциплін, а також уроків виробничого навчання;

- управляти навчально-пізнавальною діяльністю учнів;

- вимірювати і оцінювати рівень сформованості знань і умінь;

- екстраполювати технологічний досвід, отриманий при розробці методики навчання одному предмету, на проектні роботи, пов'язані з викладанням іншого предмету;

- якісно проводити заняття по предмету з подальшим аналізом результатів навчання тих, хто навчається, діагностикою реалізації цілей навчання і коректуванням учбового процесу;

- визначати джерела інформації та конструювати зміст навчального матеріалу з теми професійно орієнтованої чи спеціальної дисципліни;

- проводити самоаналіз власної професійної діяльності, оцінювати її результати і проводити коректування.

Володіти:

- методикою аналізу, проектування і конструювання змісту освіти;

- методикою аналізу професійної діяльності спеціаліста;
- методикою формування навчального плану;
- методикою формування змісту дисциплін професійної підготовки;
- методикою аналізу і прогнозування цілей навчання;
- методикою моніторингу і діагностики стану навчального процесу.

**Компетентності студентів, що формуються в результаті
засвоєння дисципліни**

Код	Зміст	Програмні результати
Загальні компетентності		
К 05	Здатність приймати обґрунтовані рішення	ПР 07. Аналізувати та оцінювати ризики, проблеми у професійній діяльності й обирати ефективні шляхи їх вирішення. ПР 08. Самостійно планувати й організовувати власну професійну діяльність і діяльність здобувачів освіти і підлеглих
К 07	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.	ПР 06. Доносити зрозуміло і недвозначно професійні знання, обґрунтування і висновки до фахівців і широкого загалу державною та іноземною мовами. ПР 10 Знати основи психології, педагогіки, а також фундаментальних і прикладних наук (відповідно до спеціалізації) на рівні, необхідному для досягнення інших результатів навчання, передбачених цим стандартом та освітньою програмою.
Спеціальні (фахові) компетентності		
К 18	Здатність аналізувати ефективність проектних рішень, пов'язаних з підбором, експлуатацією, удосконаленням, модернізацією технологічного обладнання та устаткування галузі/сфери відповідно до спеціалізації.	ПР 08. Самостійно планувати й організовувати власну професійну діяльність і діяльність здобувачів освіти і підлеглих. ПР 16. Знати основи і розуміти принципи функціонування технологічного обладнання та устаткування галузі (відповідно до спеціалізації).

К 22	Здатність використовувати у професійній діяльності основні положення, методи, принципи фундаментальних та прикладних наук.	<p>ПР 10. Знати основи психології, педагогіки, а також фундаментальних і прикладних наук (відповідно до спеціалізації) на рівні, необхідному для досягнення інших результатів навчання, передбачених цим стандартом та освітньою програмою.</p> <p>ПР 18. Розв'язувати типові спеціалізовані задачі, пов'язані з вибором матеріалів, виконанням необхідних розрахунків, конструюванням, проектуванням технічних об'єктів у предметній галузі (відповідно до спеціалізації).</p>
К 25	Здатність збирати, аналізувати та інтерпретувати інформацію (дані) відповідно до спеціалізації.	<p>ПР9. Відшукувати, обробляти, аналізувати та оцінювати інформацію, що стосується професійної діяльності, користуватися спеціалізованим програмним забезпеченням та сучасними засобами зберігання та обробки інформації.</p> <p>ПР18. Розв'язувати типові спеціалізовані задачі, пов'язані з вибором матеріалів, виконанням необхідних розрахунків, конструюванням, проектуванням технічних об'єктів у предметній галузі (відповідно до спеціалізації).</p>

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1. Методологічні засади професійної освіти Змістовний модуль 1. Теоретико-методологічні основи педагогіки

Лекція 1.1. Педагогіка як наука, її розвиток і становлення

1. Педагогіка – наука про виховання. Об'єкт, предмет, функції і завдання педагогіки.

2. Основні категорії педагогіки. Система педагогічних наук. Зв'язок педагогічної науки з іншими науками.

3. Методологія і методи педагогічних досліджень. Поняття про методологію педагогіки і її рівні.

4. Конкретно-методологічні принципи педагогічних досліджень. Організація педагогічного дослідження. Система методів і методика педагогічного дослідження.

Висновки

Практичне заняття 1. Педагогіка як наука. Предмет та основні категорії педагогіки. Методи науково-педагогічних досліджень.

Лекція 1.2. Загальні закономірності розвитку особистості

1. Процес розвитку особистості.

2. Вікові та індивідуальні особливості розвитку. Вікова періодизація.

3. Педагогічний процес як система. Закономірності педагогічного процесу. Етапи педагогічного процесу.

Висновки

Практичне заняття 2. Форми і методи традиційного навчання.

Змістовний модуль 2. Дидактичні основи професійної освіти

Лекція 2.1. Дидактика як теорія навчання і освіт

1. Загальне поняття про дидактику. Об'єкт, предмет, завдання і функції дидактики.

2. Основні дидактичні концепції.

3. Поняття методики професійного навчання. Принципи професійного навчання.

Висновки

Практичне заняття 3. Функції проблемного навчання.

Лекція 2.2. Процес навчання як цілісна система

1. Поняття процесу навчання, його структура. Функції процесу навчання.

2. Структура діяльності учителя в навчальному процесі. Психологічні основи діяльності учнів у процесі навчання.

3. Діяльність учителя і учня в різних видах навчання.

Висновки

Практичне заняття 4. Цілі та завдання особистісно орієнтованого навчання.

Лекція 2.3. Дидактичні складники професійної теоретичної підготовки

1. Поняття про методи навчання. Класифікація методів навчання.

2. Поняття засобів навчання та їх класифікація.

3. Поняття про форми організації навчального процесу в ПТНЗ. Функції форм навчання. Урок як основна форма організації професійного навчання. Типологія і структура уроку.

4. Поняття самостійної роботи. Види і структура самостійної роботи. Контроль за самостійною роботою учнів.

5. Діагностика, контроль і оцінювання результатів професійного навчання.

Висновки

Практичне заняття 5. Методи та засоби навчання.

Практичне заняття 6. Форми організації навчання в ПТНЗ.

Практичне заняття 7. Психолого-педагогічні аспекти організації уроку.

Змістовний модуль 3. Основи педагогічного проектування

Лекція 3.1. Педагогічна система як об'єкт проектування

1. Сутність, структура та історична еволюція поняття «педагогічна технологія».

2. Періоди трансформації терміну від «технології в освіті» до «педагогічної технології». Структурні компоненти педагогічної технології.

3. Класифікація педагогічних технологій.

Висновки

Практичне заняття 8. Вимоги до загальноосвітньої характеристики уроку.

Лекція 3.2. Сучасні навчальні технології

1. Технології розвивального навчання.
2. Технології інтерактивного навчання.
3. Технології кооперативного навчання.
4. Технології колективно-групового навчання.
5. Технології ситуативного моделювання.
6. Технології опрацювання дискусійних питань.
7. Проектна технологія (метод проектів).
8. Інформаційні технології.

Висновки

Практичне заняття 9. **Сучасні навчальні технології.**

Модуль 2. Закономірності, принципи, методи та засоби процесу виховання в умовах ПТНЗ

Змістовний модуль 4. Процес виховання та його сутність

Лекція 4.1. Сутність і зміст виховної роботи у ПТНЗ

1. Мета і завдання виховної роботи у закладах професійно-технічної освіти.

2. Основні принципи організації процесу виховання в умовах ПТНЗ.
3. Основні методи виховання. Напрямки виховання в умовах ПТНЗ.

Висновки

Практичне заняття 10. **Сутність процесу виховання.**

Лекція 4.2. Загальні закономірності і принципи виховання

1. Характеристика закономірностей і умов виховання.
2. Специфіка принципів виховання.

Висновки

Практичне заняття 11. **Сутність принципів виховання.**

Лекція 4.3. Загальні методи і засоби виховання

1. Поняття про сутність методів, прийомів і засобів виховання.
2. Класифікація методів виховання.
3. Система засобів виховання. Взаємозв'язок методів і засобів виховання.

Висновки

Практичне заняття 12. **Загальні методи і засоби виховання.**

Лекція 4.4. Форми організації виховного процесу

1. Загальна характеристика форм виховання та їх класифікація.
2. Основні дії педагога при організації виховного процесу. Вибір форм виховання.

Висновки

Практичне заняття 13. **Форми організації виховного процесу.**

Лекція 4.5. Учні́вський колектив і його роль у формуванні особистості.

1. Поняття колективу і його види. Учні́вський виховний колектив, його основні аспекти.

2. Структура виховного колективу в ПТНЗ.

3. Методичні основи виховання учні́вського колективу.

Висновки

Практичне заняття 14. **Формування учні́вського колективу та його вплив на особистість.**

Лекція 4.6. Класний керівник і його роль, місце і значення у формуванні особистості

1. Завдання і функції класного керівника.

2. Напрями і форми роботи класного керівника.

3. Планування роботи класного керівника.

Висновки

Практичне заняття 15. **Організаційно-педагогічна робота класного керівника.**

Лекція 4.7. Взаємодія ПТНЗ, сім'ї та громадськості у справі виховання

1. Види, форми і методи роботи педагога, класного керівника з батьками учнів.

2. Залучення громадськості до виховання учнів.

Висновки

Практичне заняття 16. **Педагогічні основи виховної діяльності дитячих та молодіжних організацій молоді.**

Змістовний модуль 5. Теоретико-правові основи професійної освіти.

Лекція 5.1. Вища школа у системі освіти України

1. Система освіти України та професійна освіта як її складова.
2. Вища школа у системі професійної освіти.
3. Україна і Болонський процес.

Висновки

Практичне заняття 17. **Підготовка фахівців у закладах вищої освіти.**

Лекція 5.2. Досвід підготовки кваліфікованих робітників

1. Зародження та періодизація професійної освіти.
2. Розвиток професійної освіти в Україні в кінці XIX ст. – на початку XX ст.

3. Підготовка робітників у радянській Україні з 20-х років XX століття.

4. Розбудова професійно-технічної освіти у незалежній Україні.

Висновки

Практичне заняття 18. **Досвід підготовки фахівців високорозвинених країн світу.**

Лекція 5.3. Система професійно-технічної освіти України на сучасному етапі

1. Загальна характеристика професійно-технічної освіти України та ПТНЗ як її складової.

2. Сучасні заклади професійно-технічної освіти та форми професійної підготовки на виробництві.

3. Актуальні проблеми системи професійно-технічної освіти України.

Висновки

Практичне заняття 19.

Державний стандарт професійно-технічної освіти.

Практичне заняття 20. **Професійно-педагогічна компетентність інженера-педагога.**

Лекція 5.4. Управління навчально-виховним та навчально-виробничими процесами у закладах професійної освіти

1. Загальні положення педагогічного менеджменту.

2. Керівництво закладами професійно-технічної освіти. Внутрішньоучилищний контроль.

Висновки

Практичне заняття 21. **Управління навчально-виховним процесом у закладах професійної освіти.**

Лекція 5.5. Методична робота у професійно-технічних навчальних закладах

1. Основні принципи та завдання методичної роботи.
2. Технологія здійснення методичної роботи. Технологія керівництва та організації методичної роботи.
3. Підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників та їхня атестація.

Висновки

Практичне заняття 22. **Сутність та зміст методичної роботи інженера-педагога.**

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ І ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття – це форма навчального заняття, при якому педагог організує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчального предмета й формує в них уміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуального практичного виконання відповідно сформульованих завдань. П. з. можуть існувати у виді спеціальних, технічних і ряду інших. Особливе та надзвичайно важливе місце серед них посідають спеціальні заняття, які безпосередньо формують, розвивають і вдосконалюють майстерність. Методи, які застосовуються в ході п. з. можуть бути: рольові ігри, аналіз конкретної ситуації, педагогічні практики, мозкові штурми, стажування, дебати, соціально-психологічні тренінги, лабораторні роботи, тренування, які передбачають глибоку, всебічну і різноманітну підготовку їх учасників, уміння здійснити складні розумові дії та вимагають від них значних емоційно-вольових зусиль.

Практичні заняття проводяться в навчальних кабінетах, лабораторіях, класах, обладнаних необхідними технічними засобами навчання, комп'ютерною технікою.

Більш якісному проведенню практичних занять сприяє методично правильно проведений *інструктаж* – короткі, лаконічні та чіткі вказівки щодо виконання тих чи інших дій.

Інструктаж є важливою складовою частиною забезпечення високого рівня проведення заняття. Тому він вимагає відповідної змістовної та методичної підготовленості. Для якісного проведення інструктажу, виходячи з передового педагогічного досвіду, можна запропонувати *такий алгоритм дій*:

- чітке формулювання теми, мети та послідовності інструктажу;

- визначення правил, методів, прийомів, способів, засобів проведення даного заняття, всебічне обґрунтування методики його організації;

- визначення критеріїв оцінки опанування суб'єктами учіння відповідних знань, навичок та умінь;

- нагадування теоретичних основ практичних дій: докладне пояснення запланованих навчальних дій, які буде виконувати суб'єкт учіння, використовуючи водночас відповідні засоби наочності;

- визначення найбільш ефективних і оптимальних способів та прийомів реалізації навчальних дій і завдань (бажано демонструвати їх певними дидактичними прийомами та засобами показу);

- ознайомлення учнів з тими ситуаціями та предметами, які будуть використовуватися під час занять;

- показ моделі певних дій;

- перевірка правильного розуміння мети, сутності й ролі заняття і моделі та методів їх реалізації;

- уточнення питань, які можуть викликати певні труднощі під час проведення практичних занять;

- перевірка глибини сприйняття і способів виконання основних елементів дій суб'єктами учіння, зазначення причин і характеру помилок, які найчастіше мають місце під час проведення цього заняття, та способів їх уникнення;

- доведення до свідомості учнів заходів безпеки, яких вони повинні дотримуватися під час заняття;

- надання допомоги учням у виборі додаткової літератури, наочних матеріалів, матеріальної бази та способів їх використання;

- зазначення місця, змісту, методу та форми самостійної праці над проблемами майбутнього заняття.

Практичне заняття включає проведення попереднього контролю знань, умінь і навичок тих, хто навчається, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення, розв'язування контрольних завдань, їх перевірку і оцінювання.

Під час проведення практичного заняття навчальна група за необхідності може ділитися на підгрупи.

У процесі відпрацювання навчальних питань на практичних заняттях студенти презентують заздалегідь підготовлені міні-реферати, виступи, повідомлення, які мають не перевищувати 5-7 хв. Решта студентів, виступаючи в ролі опонентів, можуть наводити контраргументи, доповнення, уточнення у вигляді також виступів або своїх виступів-презентацій на означеною проблемою.

Мета таких виступів полягає у:

- одержанні студентами додаткової інформації з курсу;
- відпрацюванні навичок формування доповіді (з урахуванням композиційних складових, регламенту, специфіки готовності приймати інформацію);

- вдосконаленні навичок прилюдного виступу (вміння студента триматися перед аудиторією: контроль уваги слухачів, грамотність виступу);

- набутті умінь студентів аргументовано відповідати на питання.

Виконання цього завдання *оцінюється* двома оцінками:

- за роботу з літературою, зміст та композицію повідомлення;
- безпосередньо за успішне повідомлення (тобто відповідність регламенту, рівень володіння матеріалом, уміння налагоджувати контакту з аудиторією тощо).

Після міні-виступів і доповнень керівник заняття (з навчальною метою ним може бути призначений студент) робить попередній підсумок і визначає актуальну проблему (або ряд проблем) та проводить за нею дискусії (обговорення по часу розраховано до 15 хв). Для ефективного проведення дискусії керівник заняття робить розподіл студентів на підгрупи (варіанти розподілу – довільні). Методами «мозкового штурму», «аналізу конкретної ситуації (квазі-ситуації)», «рольової гри», «ділової гри», дискусії тощо студенти у підгрупах обговорюють навчальну проблему і після відведеного часу презентують свою думку (результат) навчальній групі. Дискусія по проблемі обов'язково підсумовується керівником заняття та (або) групою призначених експертів.

Тематика і проблематика практичних занять

Практичне заняття 1. Предмет та основні категорії педагогіки. Етапи розвитку педагогічної технології

Навчальні питання:

1. Ознаки та структура педагогічної технології.
2. Педагогічна діяльність.
3. Класифікація педагогічних технологій за Г.К. Селевком.
4. Структура педагогічної технології.
5. Хронологія введення в педагогіку поняття “технологія”.
6. Поняття предмету та основні категорії педагогіки.

Практична робота: визначити ознаки педагогічної технології за рівнем застосування; за підходом до учня.

Практичне заняття 2. Форми, прийоми, методи традиційного навчання

Навчальні питання:

1. Технологія традиційного навчання як основна з педагогічних технологій.
2. Ознаки традиційної класно-урочної технології.
3. Форми, прийоми, методи традиційного навчання.
4. Цілі і завдання традиційного навчання.
5. Основні методики традиційного навчання.

Практична робота: визначити позицію вчителя під час проведення моделі уроку теоретичного навчання на I курсі в закладах ПТО.

Практичне заняття 3. Функції проблемного навчання на різних етапах навчання

Навчальні питання:

1. Сутність технології проблемного навчання.
2. Концептуальні положення технологічного проблемного навчання за Дж. Дьюї.
3. Цілі та завдання проблемного навчання.
4. Методичні прийоми проблемного навчання.
5. Функції проблемного навчання на різних етапах навчання.

Практична робота: визначити та проаналізувати дії вчителя та учнів на уроці в технології проблемного навчання.

Практичне заняття 4. Цілі та завдання особистісно орієнтованого навчання

Навчальні питання:

1. Дослідження педагогів-психологів про роль особистісно орієнтованого навчання в педагогічному процесі.
2. Цілі та завдання особистісно орієнтованого навчання.
3. Особливості методики технології особистісно орієнтованого навчання.
4. Основні вимоги до уроку в технології особистісно орієнтованого навчання.
5. Дидактичне забезпечення особистісно орієнтованого розвиваючого процесу.

Практична робота: визначити та проаналізувати вплив на організацію уроку особистісно орієнтований підхід до кожного учня.

Практичне заняття 5. Методи та засоби навчання

Навчальні питання:

1. Класифікація методів навчання.
2. Визначення метода навчання.
3. Критерії вибору методу навчання в ПТНЗ.
4. Визначення прийому навчання.
5. Класифікація прийомів навчання.
6. Порівняння методу та прийому навчання.

Практична робота: використовуючи відповідні методи і прийоми навчання створити дидактичну модель уроку теоретичного навчання.

Практичне заняття 6. Характеристика методу евристичних або ключових питань

Навчальні питання:

1. Визначення та характеристика евристичного (ключового) питання.
2. Поняття методу евристичного (ключового) питання.
3. Методи активізації пізнавальної активності учнів.
4. Способи мотивації учнів до евристичних (ключових) питань.
5. Вимоги до уроку за методом евристичного питання.

Практична робота: визначити та охарактеризувати рівень пізнавальної та мотиваційної діяльності учнів на різних етапах уроку теоретичного навчання.

Практичне заняття 7. Психолого-педагогічні аспекти організації уроку

Навчальні питання:

1. Мотиваційно-організаційний етап уроку.
2. Виконавчо-діяльнісний етап уроку.
3. Повторення і закріплення матеріалу на уроці.
4. Психолого-педагогічні принципи невдалого уроку.
5. Врахування індивідуально-психологічних особливостей учнів під час проектування уроку.

Практична робота: визначити та охарактеризувати психологічні новоутворення особистості у підлітковому віці. Пояснити їх вплив на діяльнісний аспект уроку.

Практичне заняття 8. Вимоги до загальноосвітньої характеристики уроку

Навчальні питання:

1. Загальні вимоги до уроку теоретичного навчання.
2. Визначення теми, мети, навчальних завдань уроку.

3. Умови використання ТЗН на уроках різного типу.

4. Дидактична характеристика основних структурних елементів уроків різного типу.

5. Алгоритм підготовки вчителя до уроку, самоаналіз його результатів.

Практична робота: охарактеризувати рівень сприймання і первинного усвідомлення нового навчального матеріалу учнями різних курсів закладу ПТО.

Практичне заняття 9. Модель проведення уроку теоретичного навчання

Навчальні питання:

1. Основні типи уроків теоретичного навчання.

2. Основні форми роботи учнів на уроці.

3. Вимоги до постановки навчальної мети уроку.

4. Проведення оперативного контролю знань учнів на уроці.

5. Вимоги до систематизації та узагальнення знань.

Практична робота: конструювання моделі проведення уроку теоретичного навчання.

Практичне заняття 10. Модель проведення уроку виробничого навчання

Навчальні питання:

1. Особливості вступного інструктажу.

2. Типові вимоги до проведення вступного інструктажу.

3. Методичні вимоги до поточного інструктажу.

4. Особливості заключного інструктажу.

5. Аналіз дотримання правил техніки безпеки на уроці.

Практична робота: конструювання моделі проведення уроку виробничого навчання.

Методичні рекомендації щодо самостійної роботи студентів при підготовці до практичних занять

Навчальна програма з дисципліни «Методика професійного навчання», крім аудиторних занять, передбачає обов'язково самостійну роботу студентів, яка має на меті поглиблення, розширення та систематизацію вже здобутих знань, формування і розвиток творчих навичок і вмінь роботи з навчальними матеріалами, науковою літературою тощо.

У процесі самостійної роботи студенти мають формувати та розвивати такі навички та уміння:

- організації самостійної навчальної діяльності;
- самостійної роботи в бібліотеці з каталогами, літературними джерелами, електронним фондом бібліотеки, факультету, кафедри;
- роботи з навчальною, спеціально, навчально-методичною, науковою та науково-популярною, довідковою літературою;
- конспектування літературних джерел;
- опрацювання статистичної інформації.

Кожен студент для забезпечення ефективності своєї навчальної діяльності має раціонально її організувати. У зв'язку з цим важливим є правильне складання плану своєї навчальної діяльності. Необхідно, щоб цей план був реальним, оптимальним, послідовним і системним для того, щоб його реалізація дала позитивні результати.

Студент для ефективної підготовки до практичних занять і забезпечення успішності самостійної роботи значну частину часу має виділяти для роботи в бібліотеці та читальному залі. У зв'язку з цим йому необхідно особливу увагу звертати на культуру роботи з каталогами (алфавітним і тематичним), навчитися швидко знаходити в них необхідну літературу. Суттєвою допомогою студенту може бути його власний тематичний каталог з проблем педагогіки вищої школи, що суттєво впорядковує, систематизує, сприяє економії часу та сприяє ефективній навчальній діяльності. В цей каталог, як правило, входять монографії, підручники, навчальні та навчально-методичні посібники, брошури, наукові статті та методичні матеріали.

Відібрана для самостійного опрацювання психолого-педагогічна література може бути різною як за обсягом наукових відомостей, так і за характером їхнього викладу.

Процес читання літератури має відбуватися повільно, вдумливо, до незрозумілих проблемних питань слід обов'язково повертатися, наводити довідки, щоб усвідомити суть думки автора. Нові наукові терміни та поняття слід відразу ж з'ясувати за тлумачними словниками, енциклопедіями або спеціалізованими довідниками. У процесі роботи з літературою корисно робити виписки найважливіших думок, формулювань, окремих висловів на окремих аркушах паперу із зазначенням автора, джерела, сторінок і абзаців. Для кращого засвоєння матеріалу, розвитку творчого мислення основний зміст прочитаного доцільно формулювати та записати у вигляді тез.

Конспект є стислим викладом суті опрацьованого наукового і навчального матеріалів, тому він має бум стислим, змістовним і записаним своїми змістовній формі, сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу.

Для цілісного уявлення про навчальну дисципліну «Методика професійного навчання» та її творчого засвоєння студентів обов'язково слід користуватися такою довідковою літературою: енциклопедіями, енциклопедичними словниками, галузевими довідниками тощо.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ (РЕФЕРАТУ)

Реферат є видом самостійної роботи студента з окремої дисципліни. Це – індивідуальна дослідницька робота у формі доповіді, написаної на основі критичного огляду літературних та інших джерел. Для його підготовки використовують обмежену кількість джерел. У рефераті оглядово розглядають певну наукову проблему. Він містить точний виклад основної інформації без перероблень цитат із першоджерел і суб'єктивних оцінок. Автор реферату подає у ньому думки науковців з приводу означеної проблеми: літературного явища, періоду, літературного твору. Однак у роботі потрібно висвітлити не тільки найголовніше з обраної теми, а й дати власну оцінку та зробити висновки.

Реферат повинен містити творче або критичне осмислення реферованих джерел. Цей вид роботи дає змогу виявити творчий та науковий потенціал студента, а також може бути початковим етапом у подальшій науковій роботі з обраної проблематики. У процесі підготовки реферату студент розвиває навички самостійного вивчення й узагальнення наукової літератури з будь-якого вузького питання, виявляє нові й невирішені наукові проблеми.

Обсяг основного тексту **реферату** – до **20-25 с.** комп'ютерного набору. Обсяг основного тексту **реферату** – **20-25 с.** комп'ютерного набору, українською мовою, у редакторі Microsoft Word, шрифтом «Times New Roman», розмір літер – 14 пунктів, стиль – «normal» (звичайний), інтервал між рядками – 1,5. Параметри сторінки: - розмір полів: ліве – 3 см, праве – 2,0 см, верхнє – 2,0 см, нижнє – 2,5 см. Нумерація починається із другої сторінки (внизу, посередині).

Структура реферату

Реферат має чітку структуру, кожен з елементів якої подається у сталому порядку та є обов'язковим.

Реферат складається з таких частин:

- титульний аркуш;
- зміст (план);
- перелік умовних скорочень (за необхідністю);
- вступ;

- основна частина;
- висновки;
- список використаних джерел (перелік посилань);
- додатки (за необхідності).

Вимоги до змісту структурних частин реферату

Титульний аркуш є першою сторінкою реферату, який містить назву вищого навчального закладу, інституту (факультету), кафедри, де виконана робота; назву реферату; назву міста, у якому виконано реферат, та рік виконання. На титульному аркуші номер сторінки не проставляють. Зразок оформлення титульної сторінки реферату подано у дод. А.

Зміст реферату подають безпосередньо після титульного аркуша, починаючи з нової сторінки. Саме зі змісту – з цифри «2» – починають нумерувати сторінки реферату. До змісту входять структурні елементи в такому порядку: вступ; послідовно вказані назви всіх розділів, підрозділів, підпунктів (якщо вони є); висновки; список використаних джерел.

У *вступі* автор обґрунтовує *актуальність* теми (вказує причини вибору саме цієї теми, а не іншої, відповідає на питання, у чому полягає важливість та необхідність вивчення обраної проблематики), розкриває *мету* чи *основне завдання* реферату, дає короткий *огляд літератури* з теми (вказує імена науковців, зазначає назви їхніх наукових робіт у хронологічному порядку, у яких розглянуто аспекти обраної теми). Вступ необхідно починати з нової сторінки. Рекомендований обсяг вступу – 1-2 сторінки.

Основну частину реферату (якщо дозволяє тема та обсяг реферату) зазвичай поділяють на підрозділи чи підпитання. В основній частині реферату автор послідовно, чітко й у *логічній послідовності* розкриває проблематику обраної теми. Основну частину реферату починають писати з нової сторінки. А от підрозділи чи підпитання в рефераті зазвичай не починають з нової сторінки.

У *висновках* автор робить узагальнення стосовно того наукового матеріалу, який було залучено до джерел реферату, коротко розкриває власне бачення проаналізованої в роботі проблеми, окреслює перспективи у вивченні теми чи вказує на суперечності або неоднозначності у трактуванні явища, розглянутого у рефераті. Висновок необхідно починати з нової сторінки.

Рекомендований обсяг висновку – до 1,5 сторінки.

У *списку використаної літератури* (перелік посилань) необхідно в алфавітному порядку та за встановленими бібліографічними нормами

подати точні назви усіх підручників, посібників, нарисів, статей, словників та ін., які були використані у процесі підготовки реферату.

Додатки в рефераті оформлюють за необхідності. Сторінки з додатками нумерують, але у загальний обсяг реферату їх не враховують

Етапи написання реферату

Як правило, написання реферату складається з кількох етапів.

Перший етап передбачає визначення та обґрунтування теми, з'ясування мети дослідження. Тему реферату студент може обирати самостійно із запропонованого переліку. Найчастіше тему реферату в конкретному формулюванні може визначати викладач. *Мета* дослідження – усвідомлений образ очікуваного результату, на досягнення якого спрямована діяльність дослідника.

Другий етап передбачає визначення літературних джерел, які будуть залучені у процес написання реферату, а також складання плану реферату.

Третій етап спрямований на ґрунтовний аналіз літературних джерел та написання на їх основі тексту реферату.

Четвертий етап передбачає формулювання висновків з обраної теми за результатами вивчення реферованих літературних джерел.

П'ятий етап – оформлення тексту реферату і підготовка до захисту (виголошення доповіді з обраної теми на практичному занятті).

Захист реферату

Процедура захисту реферату включає такий алгоритм:

- *доповідь студента про зміст роботи;*
- *запитання до автора;*
- *відповіді студента на запитання викладача із захисту;*
- *заключне слово студента*
- *рішення викладача про оцінку роботи.*

Вступне слово слід підготувати заздалегідь у формі виступу, в якому доцільно висвітлити такі важливі питання:

- обґрунтування актуальності теми дослідження;
- мета, завдання, об'єкт, предмет дослідження;
- що вдалося встановити, виявити, довести;
- якими методами це досягнуто;
- елементи новизни у теоретичних положеннях та в практичних рекомендаціях.

У виступі мають міститися також відповіді на основні зауваження викладача. Доповідь студента не повинна перевищувати за часом 10-15 хв.

Для кращого сприймання присутніми матеріалу бажано підготувати презентації із використанням мультимедійних засобів або намалювати на великих аркушах паперу власні таблиці, діаграми, графіки.

Під час захисту роботи студент зобов'язаний дати вичерпні відповіді на всі зауваження викладача, а також у виступах на захисті.

Тематика індивідуальних завдань

1. Розвиток інженерно-педагогічної думки в Україні.
2. Професійна педагогіка як міжпредметна дисципліна.
3. Специфічні поняття та категорії професійної педагогіки.
4. Характеристика та співвідношення понять «педагогічний процес», «виховний процес», «виробничий процес».
5. Сутність та характеристика та особливості педагогічної системи ПТНЗ.
6. Педагогічне управління ефективністю навчання в системі ПТНЗ.
7. Теоретико-методичні проблеми експериментальних досліджень з метою забезпечення ефективності професійного навчання.
8. Загальна характеристика об'єктів педагогічного проектування.
9. Характеристика етапів та стадій педагогічного прогнозування в системі ПТНЗ.
10. Педагогічний процес як об'єкт проектування.
11. Нормативний та творчий характер проектування.
12. Психологія педагогічної творчості.
13. Професійний світогляд викладача ПТНЗ в умовах гуманізації системи освіти України.
14. Шляхи розвитку педагогічної культури викладача ПТНЗ.
15. Робітник як суб'єкт виробничої діяльності.
16. Професіограма робітників.
17. Моделювання особистості того, хто навчається.
18. Залежність мети та цілей педагогічного процесу від освітньої парадигми.
19. Особливості емпіричного та теоретичного знання.
20. Особливості розроблення навчальних задач в системі професійно-технічної освіти.
21. Вплив реалізації взаємозв'язку загальної та професійної освіти на розвиток особистості учня ПТНЗ.
22. Сутність та структура педагогічної цілі.
23. Класифікація та характеристика педагогічних цілей.
24. Сутність, функції та класифікація педагогічних принципів.
25. Характеристика основних педагогічних принципів, правила їх здійснення.
26. Місце та функції змісту навчання в педагогічній системі ПТНЗ.
27. Склад та структура змісту виховання.

28. Характеристика педагогічних методів.
29. Характеристика засобів виховання.
30. Характеристика етапів педагогічного проектування: моделюванню, проектування, конструювання.
31. Система методів діагностики дидактичної успішності в системі ПТНЗ.
32. Характеристика моральної, дидактичної, технологічної, організаторської творчості.
33. Історія функціонування системи підготовки інженерно-педагогічних кадрів.
34. Сутність і зміст педагогічної професійної компетентності.
35. Характеристика поняття «професійна освіта».
36. Шляхи удосконалення педагогічної техніки викладача ПТНЗ.
37. Класифікація типових педагогічних ситуацій в аспекті проблемно-розвиваючого навчання.
38. Характеристика проблемних, політехнічних, виробничо-технічних ситуацій.
39. Сутність принципу демократичності (демократизації) педагогічного процесу.
40. Характеристика складових демократизації виховних відносин.
41. Особливості формування колективу навчальної групи.
42. Особливості колективоутворення в ПТНЗ.
43. Характеристика форм проблемного викладу навчального матеріалу.
44. Зміст та особливості сімейного виховання.
45. Формування «безпечної» та «відповідальної» поведінки – основа запобігання ВІЛ/СНІД та хвороб, що передаються статевим шляхом.
46. Характеристика форм організації навчання.
47. Характеристика принципів педагогічного проектування.
48. Навчальна програма – проект конкретної навчальної дисципліни.
49. Характеристика предмету «Виробниче навчання».
50. Характеристика та особливості позанавчальної діяльності учнів ПТНЗ.
51. Основи проектування педагогічного процесу в ПТНЗ.
52. Типи та види уроків в системі ПТНЗ.
53. Сутність індивідуальної педагогічної системи.
54. Особливості процесу самовиховання.
55. Сутність і складові педагогічної майстерності викладача ПТНЗ.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Підручники

1. Руденко М.В. Основи професійної освіти: підручник / Р.А. Калениченко, Г.В. Капосльоз, Г.Л. Корчова. – К.: КНУБА, 2018. – 613 с.
2. Зайченко І.В. Педагогіка: підручник. – К.: Видавництво Ліра-К, 2016. – 575 с.
3. Пальчевський С.С. Педагогіка: навч. посібник. – К.: Каравела, 2007. – 575 с.
4. Пащенко Н.І. Сучасна педагогіка: методичні вказівки до курсу лекцій. – К.: КНУБА, 2002. – 24 с.
5. Коваленко О.Е. Методологічні засади професійної освіти: навч. посібник для студ. інж.-пед. спец. – Х.: Укр. інж.-пед. академія, 2008. – 178 с.

Навчальні посібники

6. Зайченко І.В. Педагогіка і методика навчання у вищій школі : навчальний посібник. – 2-е вид., переробл. і доп. – Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. – 456 с.
7. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. – Київ : Знання, 2005. – 486 с.
8. Мацько Л.І., Риторика : навч. посіб. / Л.І. Мацько, О.М. Мацько. – Київ : Вища шк., 2003. – 311 с.
9. Національний освітній глосарій: вища освіта / авт.-уклад.: В.М. Захарченко, С.А. Калашнікова, В.І. Луговий, А.В. Ставицький, Ю.М. Рашкевич, Ж.В. Таланова / За ред. В. Г. Кременя. – Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. – 100 с. – Режим доступу : https://ihed.org.ua/images/biblioteka/glossariy_Visha_osvita_2014_tempus-office.pdf. – Назва з екрана.
10. Омеляненко С. В. Модуль 21. Педагогічне спілкування Педагогіка : тестові завдання : навч. посіб. – Київ : Знання, 2008. – С. 292–299.
11. Паламарчук О. Викладання в університеті на засадах лідерства : навчальний посібник [Електронний ресурс] / О. Паламарчук. – Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2016. – 40 с. – Режим доступу : https://ihed.org.ua/images/biblioteka/Liderstvo/vikladannya_v_Univers_na_zasadah_liderstva._Palamarchuk.O_2016_40c.pdf. – Назва з екрана.
12. Курлянд З.Н. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / З.Н. Курлянд, та ін.; за ред. З.Н. Курлянд. – 3-тє вид., перероб. і доп. – Київ : Знання, 2007. – 495 с.

13. Курлянд З.Н. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / З.Н. Курлянд, та ін.; за ред. З.Н. Курлянд. – 3-тє вид., перероб. і доп. – Київ : Знання, 2007. – 495 с.

14. Пихтіна Н.П. Основи педагогічної техніки : навч. посіб. / Н.П. Пихтіна. [Електронний ресурс] – Київ : Центр учбової літератури, 2013. – 316 с. – Режим доступу: http://culonline.com.ua/Books/osn_ped_tehn_Pihtina.pdf.

15. Практикум педагогічної майстерності : навчальний посібник / кол. автор.: Л.М. Сергєєва та ін. / За ред. В.В. Олійника. – Київ : ТОВ «Етіс Плюс», 2008. – 184 с. – Режим доступу : <https://studfiles.net/preview/2041228/>. – Назва з екрана.

16. Прохор І. Формування командного лідерства в університеті : навчальний посібник [Електронний ресурс] – К. : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2016. – 40 с. – Режим доступу : https://ihed.org.ua/images/doc/levshyn_monografia.pdf.

17. Ставицький А. Роль викладача-лідера у сучасному університеті : навчальний посібник [Електронний ресурс] / А. Ставицький. – Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2016. – 40 с. – Режим доступу : http://ihed.org.ua/images/biblioteka/Liderstvo/Rol_vikladachaledera_v_Univ_A.Stavitskiy_2016-40p.pdf. – Назва з екрана.

18. Стрельніков В.Ю. Сучасні технології навчання у вищій школі : модульний посібник для слухачів авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів МІПК ПУЕТ [Електронний ресурс] / В.Ю. Стрельніков, І.Г. Брітченко. – Полтава : ПУЕТ, 2013. – 309 с. – Режим доступу : <http://library.kr.ua/elib/strelnikov/posibnyk-Strelnikov.pdf>. – Назва з екрана.

19. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. – Київ : Академвидав, 2006. – 352 с.

Методичні роботи

20. Корчова Г.Л. Основи професійної освіти: методичні вказівки до практичних занять з навчальної дисципліни. – К.: КНУБА, 2018. – 64 с.

Додаткова література

21. Педагогіка: навч. посібник. – Харків, ТОВ «Одіссей», 2003. – 352 с.

22. Педагогічні технології у сучасному освітньому просторі / Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992-2002. Зб. наук. праць до 10-річчя АПН України / Академія пед. наук України. - Ч.2. - Харків: ОВС, 2002. – 416 с.

23. Пехота О.М. Освітні технології; навч. метод. посібник – К.: Вид-во А.С.К., 2003. – 255 с.

24. Сидоренко В.К.,. Основи наукових досліджень: навчальний посібник для вищих педагогічних закладів освіти, – Київ: РННЦ “Деніта”, 2000. – 259 с.

25. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні [Електронний ресурс] / Нац. акад. пед. наук України ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), А. М. Гуржій (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови)] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. – Київ : Педагогічна думка, 2016. – 448 с. – Режим доступу : <http://lib.iitta.gov.ua/166230/1/nac%20dopovid%202016.indd%20smal.pdf>.

26. Національний освітній глосарій: вища освіта / 2-е вид., перероб. і доп. [Електронний ресурс] / авт.-уклад. : В. М. Захарченко, С. А. Калашнікова, В. І. Луговий, А. В. Ставицький, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова / За ред. В. Г. Кременя. – Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. – 100 с. – Режим доступу : https://ihed.org.ua/images/biblioteka/glossariy_Visha_osvita_2014_tempus-office.pdf. – Назва з екрана.

27. Педагогічна майстерність : Хрестоматія: навч. посіб. / упоряд.: І. А. Зязюн та ін.; За ред. І. А. Зязюна. – Київ : СПД Богданова А.М., 2008. – 462 с.

Інформаційні ресурси

28. <https://mon.gov.ua/ua> – сайт Міністерства освіти і науки України.

29. <http://naps.gov.ua/> – сайт Національної академії педагогічних наук України.

30. <https://imhttps://imzo.gov.ua/zo.gov.ua/> – сайт Інституту модернізації змісту освіти.

31. <http://iea.gov.ua/> – сайт Інституту освітньої аналітики.

32. <http://pedpresa.ua/> – освітній портал Педагогічна преса.

33. <http://www.nbuv.gov.ua/> – сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

34. <http://dnrb.gov.ua/ua/history/> – сайт Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського.

35. <http://library.knuba.edu.ua/> – сайт бібліотеки КНУБА.

36. <http://org.knuba.edu.ua/> – сайт організаційно-методичного забезпечення навчального процесу КНУБА.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Вимоги до сучасного уроку теоретичного навчання

В основі раціональної організації уроку лежать вимоги, дотримання яких дає змогу викладачу підвищити коефіцієнт корисної діяльності учнів, а отже, і якість їх підготовки. Ці вимоги в сукупності орієнтують викладача на оптимальну структуру уроку і дають йому змогу упорядкувати урок, підвищити його ефективність. Ця сукупність вимог є одночасно і критерієм якості проведення уроку, оскільки для аналізу уроку потрібна певна система еталонів. Зрозуміло, що така система вимог аж ніяк не виключає творчості викладача, а навпаки, допомагає спрямувати його творчість у правильне русло.

Вимоги до структури:

- правильно визначити дидактичні й виховні завдання уроку та його значення в системі уроків з теми;
- визначити тип уроку, продумати і обґрунтувати його структуру (всі частини уроку мають бути взаємопов'язані одна з одною);
- пов'язати даний урок з наступними й попередніми;
- дібрати і застосувати оптимальне поєднання методів вивчення нового матеріалу;
- забезпечити систематичний і різноманітний навчаючий контроль знань учнів;
- продумати систему повторення і закріплення вивченого матеріалу;
- знайти оптимальне місце домашньому завданню, яке має бути продуманим продовженням даного уроку і підготовкою до наступного, мінімальним за обсягом, своєчасним і всім зрозумілим.

Вимоги до підготовки і організації уроку:

- забезпечити на уроці охорону здоров'я учнів (дотримуватися техніки безпеки, гігієни праці, чистоти приміщень);
- розпочинати підготовку до кожного конкретного уроку з планування системи уроків з даної теми (необхідно завчасно дібрати навчальний матеріал до кожного уроку, визначити його обсяг і складність для даного класу, а також передбачити види робіт на уроці);
- своєчасно підготувати до кожного уроку демонстраційний і дидактичний матеріал, технічні засоби навчання;
- забезпечити різноманітність типів уроку в системі уроків з даної теми;

- створити можливість для учнів частину знань на уроці здобути самостійно під керівництвом викладача, що дасть змогу зробити навчання само підтримуючим процесом.

Вимоги до змісту уроку й процесу навчання:

- урок повинен бути таким, що виховує. Це означає, що його матеріал необхідно використати для виховання учнів. У процесі навчання учні повинні усвідомлювати себе будівниками нової держави;

- обов'язково виконувати вимоги, що впливають з принципів дидактики (забезпечення вивчення основ наук, систематичності і міцності знань, врахування індивідуальних можливостей, зв'язок здобутих знань з життям тощо). Система уроків повинна постійно стимулювати і мотивувати позитивне ставлення до навчання, здійснювати професійну спрямованість;

- на уроці слід виховувати любов до природи;

- процес пошуку істини повинен бути суворо обґрунтованим, висновки учнів і викладача — доказовими. Лабораторні й практичні роботи мають включати елементи творчого пошуку;

- у процесі навчання треба виховувати акуратність, терплячість, настирливість у досягненні мети, вміння поводитися в колективі та ін.

Вимоги до техніки проведення уроку:

- урок має бути емоційним, викликати інтерес до навчання, виховувати потребу в знаннях;

- темп і ритм уроку повинні бути оптимальними, дії викладача й учнів -завершеними;

- на уроці має бути повний контакт між викладачем і учнями, педагогічний такт (потрібно не допускати прямих і непрямих образ учнів);

- створити атмосферу доброзичливості й активної творчої праці;

- змінювати по можливості види діяльності учнів, оптимально поєднувати різноманітні методи навчання;

- забезпечити дотримання єдиного орфографічного режиму, прийнятого в ПТУ;

- керувати навчальним процесом на уроці (протягом більшої частини уроку учні активно працюють).

Модель проведення уроку теоретичного навчання

Структура уроку	Зміст уроку	Форми роботи на уроці
1. Організаційна вступна частина	1) налаштування психологічного настрою учнів на продуктивну роботу; 2) введення учнів у понятійне поле; 3) емоційна насиченість пізнавальної діяльності учнів; 4) усвідомлення учнями особливостей потенційного проблемно-пошукового поля	1) взаємне вітання викладача та учня, організація уваги; 2) ознайомлення з науково-популярною літературою; 3) розгляд проблемних питань у формі: - доповіді; - повідомлення; - реферату; - творчої роботи; - елементів гри
2. Актуалізація й корекція опорних знань учнів	1) створення оптимальних психолого-дидактичних умов для продуктивного функціонування внутрішніх проблемних ситуацій учителя та учня; 2) мотивація навчання учнів; 3) відшукування зав'язків опорних знань учнів з невідомими знаннями; 4) перевірка домашнього завдання; 5) змістовність і розгорнутість зовнішнього і внутрішнього навчального діалогів; 6) введення в нову тему уроку; 7) взаємозв'язок і доступність різних проблемно-діалогових форм пошукового осмислювального процесу вчителя й учня; 8) актуалізація мотиваційних резервів учня	1) фронтальне, індивідуальне та бліцопитування; 2) бесіда (вступна повідомлення); 3) розв'язання кросвордів, тестів; 4) короткі самостійні роботи (теорія, задача, практична робота); 5) читання науково-популярної літератури; 6) доповіді; 7) повідомлення тощо

3. Постановка завдань уроку	1) вибір оптимальних рівнів розв'язання учнями проблемних завдань залежно від інтелектуально-вольових можливостей учнів	1) вступні мотиваційні та пізнавальні вправи; 2) лекція; 3) науково-популярна розповідь, аналіз фактичного матеріалу; 4) бесіда; 5) перегляд та обговорення кіно-, діафільмів; 6) робота з таблицями, схемами, рисунками (малюнками), графіками
4. Пояснення нової теми	1) сприймання та усвідомлення учнями фактичного матеріалу; 2) мінімізація теоретичного матеріалу теми; 3) ґрунтовна психологічна готовність учителя й учня до спільного пошуку нових знань; 4) осмислення зав'язків і залежність між елементами матеріалу, що вивчається	1) вступні мотиваційні та пізнавальні вправи; 2) лекція; 3) науково-популярна розповідь, аналіз фактичного матеріалу; 4) бесіда; 5) перегляд та обговорення кіно-, діафільмів; 6) робота з таблицями, схемами, рисунками (малюнками), графіками

5. Оперативний контроль	<p>1) оцінювання учнями правильного розуміння набутих знань; 2) корекція адекватності оволодіння навчальною інформацією; 3) визначення ступеню оволодіння навчальним матеріалом, розуміння смислового змісту матеріалу, що вивчають; 4) стимулювання успіхів у конкретній навчальній діяльності</p>	<p>1) система завдань для оцінки рівнів і розуміння навчального матеріалу (засвоєння учнями знань у стандартних та інноваційних умовах); 2) розв'язання корекційних задач і тестів; 3) міні-диспут, дискусія</p>
6. Закріплення вивченого на уроці	<p>1) відпрацювання способів навчальної діяльності; 2) творче перенесення знань учнів у нові умови діяльності; 3) взаємооцінка засвоєння знань і вироблених умінь учнями; 4) осмислення діяльності в різних ситуаціях</p>	<p>1) система вправ для вироблення вмінь і навичок; 2) диференціація навчальних завдань, форм і методів діяльності для практичного використання знань; 3) короткі практичні роботи; 4) досліді; 5) евристичні бесіди тощо</p>

7. Систематизація та узагальнення знань	<p>1) тестове оцінювання рівня оволодіння знаннями, нормами, цінностями;</p> <p>2) структурування матеріалу, що вивчають, встановлення логічних зав'язків;</p> <p>3) оформлення систематизованих знань через знаково-графічні засоби (схеми, таблиці); перехід від вузьких до широких узагальнень</p>	<p>1) узагальнення та систематизація основних теоретичних положень і відповідних ідей науки, що розглядаються на уроці:</p> <ul style="list-style-type: none"> - науково-популярна розповідь; - тести; - евристична бесіда; - бліцопитування реконструктивного й творчого напрямку; - семінари, конференції, форми; - практикуми, екскурсії
8. Підсумки уроку	<p>1) підведення підсумків розглянутих на уроках знань;</p> <p>2) пояснення домашнього завдання;</p> <p>3) оцінювання знань учнів</p>	<p>1) короткий огляд змісту уроку;</p> <p>2) написання на дошці номерів завдання;</p> <p>3) оголошення оцінок (балів) з коротким коментарем</p>

Урок – основна форма організації навчання

УРОК ВИВЧЕННЯ Й ПЕРВИННОГО ЗАКРІПЛЕННЯ НОВИХ ЗНАНЬ

Види навчальних занять: лекція, екскурсія, дослідна лабораторна робота, навчальний і трудовий практикум.

Мета – вивчення й первинне усвідомлення нового навчального матеріалу, осмислення зв'язків і відносин в об'єктах вивчення.

Таблиця 2

Етап уроку	Зміст
Організація початку уроку	Створення психологічної атмосфери уроку; підготовка необхідного обладнання; включення учнів у діловий ритм уроку. Формування мети й завдання уроку, очікування результатів
Мотивація навчальної діяльності	Підготовка до свідомого сприйняття матеріалу, стимулювання пізнавального інтересу, перетворення змісту навчання на особистісно значущий
Актуалізація опорних знань	Відтворення знань, умінь, життєвого досвіду, необхідного для опанування нового матеріалу. Оцінка вчителем рівня підготовленості учнів
Вивчення нового матеріалу	Головний етап уроку- опанування учнями нових знань і способів дій
Первинна перевірка засвоєння знань Первинне закріплення знань Контроль і самоперевірка знань	Репродуктивне відтворення вивченого матеріалу; систематизація та узагальнення; виконання завдань та вивчення головного в новій інформації; виконання творчих завдань на основі вивченого ; перевірка рівня застояності й розуміння матеріалу
Підбиття підсумків уроку. Рефлексія	Встановлення відповідності між поставленими завданнями та результатами, внесення коректив ; аналіз навчальної діяльності
Інформація про домашнє завдання	Повідомлення обсягу і змісту домашнього завдання, інструктаж щодо його виконання.

УРОК ЗАСВОЄННЯ НАВИЧОК І ВМІНЬ

Види навчальних занять:

практикум, екскурсія, лабораторна
робота, співбесіда, консультація

Мета – вторинне осмислення вже відомих
знань, вироблення вмінь і навичок і
застосування

Етап уроку	Зміст
Організація початку уроку	Створення психологічної атмосфери уроку; підготовка необхідного обладнання: включення учнів у діловий ритм уроку. Формулювання мети й завдань уроку, очікування результатів
Мотивація навчальної діяльності	Підготовка до свідомого сприйняття матеріалу, стимулювання пізнавального інтересу, перетворення змісту навчання на особистісно значущий
Визначення меж (можливостей) застосування цих знань: що за їх допомогою можна визначити, де застосовувати?	Постановка конкретизованих завдань уроку; перевірка раніше вивчених теоретичних матеріалів, на основі яких будуть засвоюватися навички та вміння
Актуалізація опорних знань та їх корекція	Відтворення знань, умінь, життєвого досвіду, необхідного для опанування нового матеріалу. Оцінка вчителем рівня підготовленості учнів
Пробне застосування знань	Ознайомлення з навичками. Пробне застосування знань на практиці для поглиблення та розширення меж раніше засвоєних знань
Вправи за зразком і в подібних умовах з метою вироблення вмінь безпомилкового застосування знань	Вправи на освоєння та закріплення навичок та вмінь, тренувальні вправи за зразком, інструкцією, алгоритмом
Вправи за зразком і в подібних умовах з метою вироблення вмінь безпомилкового застосування знань	Вправи на освоєння та закріплення навичок та вмінь, тренувальні вправи за зразком, інструкцією, алгоритмом
Вправи з перенесенням знань у нові умови	Вправи з перенесенням у нові умови, ускладнені, диференційовані або індивідуальні. Вправи творчого характеру
Підбиття підсумків уроку. Рефлексія	Встановлення відповідності між поставленими завданнями уроку та результатами, внесення коректив; аналіз навчальної діяльності
Інформація про домашнє завдання	Повідомлення обсягу і змісту домашнього завдання, інструктаж щодо його виконання

УРОКИ КОМПЛЕКСНОГО ЗАСТОСУВАННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ, НАВИЧОК УЧНІВ

Таблиця 4

Види навчальних занять: Мета – засвоєння вмінь самостійно в практикум, лабораторна комплексі застосовувати їх у нових умовах. робота, семінар.

Етап уроку	Зміст
Організація початку уроку	Створення психологічної атмосфери уроку; підготовка необхідного обладнання; включення учнів у діловий ритм уроку. Формування мети й завдання уроку, очікування результатів
Актуалізація ЗУН, необхідних для творчого застосування знань	Відтворення знань, умінь, життєвого досвіду, необхідного для опанування нового матеріалу. Оцінка вчителем рівня підготовленості учнів
Узагальнення й систематизація знань і способів діяльності	Повторення або вивчення в незначних обсягах знань, їх систематизація; повторення знань для формування навичок та вмінь
Засвоєння зразка комплексного застосування ЗУН	Формування, закріплення початкових умінь та навичок, застосування їх у стандартних умовах – за аналогією
Застосування узагальнених ЗУН у нових умовах	Вправи для застосування знань, умінь у змінних умовах; творче застосування знань та вмінь; вправи на відпрацювання навиків
Контроль і самоконтроль знань, умінь і навичок	Перевірка виконання робіт, корегування (у разі необхідності)
Підбиття підсумків уроку. Рефлексія	Встановлення відповідності між поставленими завданнями уроку та результатами, внесення коректив,; аналіз навчальної діяльності
Інформація про домашнє завдання	Повідомлення обсяг й змісту домашнього завдання, інструктаж щодо його виконання

УРОК ЗАСВОЄННЯ НАВИЧОК І ВМІНЬ

Види навчальних занять: Мета – засвоєння знань у системі, семінар, конференція, круглий стіл, круглий приведення одиничних знань у систему стіл.

Етап уроку	Зміст
Організація початку уроку	Створення психологічної атмосфери уроку; підготовка необхідного обладнання: включення учнів у діловий ритм уроку. Формулювання мети й завдань уроку, очікування результатів
Підготовка учнів: повідомлення теми	Вступне слово вчителя, значення матеріалу вивченої теми, повідомлення та завдання уроку
Узагальнення окремих фактів, понять, явищ	Повторення, узагальнення фактів, понять, явищ
Повторення й узагальнення понять і засвоєння відповідності їм системи знань	Виконання учнями індивідуально, групами або всім класом різних усних та письмових завдань узагальнюючого і систематизуючого характеру, які виробляють узагальнені вміння та формують знання на основі фактів, явищ, понять
Приведення одиничних знань у систему (самими учнями)	Формування висновків (учнями) за вивченим матеріалом
Підбиття підсумків уроку. Рефлексія	Встановлення відповідності між поставленими завданнями уроку та результатами, внесення коректив; аналіз навчальної діяльності
Інформація про домашнє завдання	Повідомлення обсягу і змісту домашнього завдання, інструктаж щодо його виконання

УРОКИ КОНТРОЛЮ, ОЦІНКИ Й КОРЕКЦІЇ ЗНАНЬ УЧНІВ

Види навчальних Мета – визначення рівня, оволодіння **занять:** контрольна робота, знаннями; корекція знань, умінь та залік, колоквиум, суспільний навичок. огляд знань.

Підґрунтям навчально-пізнавальної діяльності учнів є діяльність, спрямована на виконання завдань, що поступово ускладнюються, за рахунок комплексного охоплення знань, застосування їх на різних рівнях.

Таблиця 6

Етап уроку	Зміст
Організація початку уроку	Створення психологічної атмосфери уроку; підготовка необхідного обладнання; включення учнів у діловий ритм уроку. Формування мети й завдання уроку, очікування результатів
Мотивація навчальної діяльності	Підготовка до свідомого сприйняття матеріалу, стимулювання пізнавального інтересу, перетворення змісту навчання на особистісно значущий
Перевірка знання фактичного матеріалу й уміння, розкривати елементарні зовнішні зв'язки в предметах і явищах	Повторення і перевірка знань фактичного матеріалу, умінь установлювати взаємозв'язки між явищами і предметами
Перевірка основних понять (законів) і вміння самостійно пояснювати їх сутність, наводить аргументи, приклади	Перевірка правил, понять, законів, уміння їх пояснювати, аргументувати
Перевірка глибини осмислення знань та їх узагальнення	Систематизація та узагальнення знань. Інструктаж для проведення роботи
Застосування знань у стандартних і змінених умовах	Проведення контрольної (перевірочної роботи)
Збирання виконаних завдань, перевірка, аналіз, оцінювання	Перевірка, аналіз, оцінювання, відбір кращих робіт; робота над помилками, визначення типових помилок та їх усунення
Підбиття підсумків уроку. Рефлексія	Встановлення відповідності між поставленими завданнями уроку та результатами, внесення коректив,; аналіз навчальної діяльності
Інформація про домашнє завдання	Повідомлення обсяг й змісту домашнього завдання, інструктаж щодо його виконання

Додаток 7

КОМБІНОВАНИЙ УРОК

Комбінований урок передбачає досягнення двох або декількох рівноцінних цілей: засвоєння нових знань і перевірка раніше вивченого матеріалу; засвоєння нових знань і застосування раніше набутих навичок і вмінь; формування вмінь і навичок та їх застосування на практиці тощо.

Етап уроку	Зміст
Організація початку уроку	Створення психологічної атмосфери уроку; підготовка необхідного обладнання: включення учнів у діловий ритм уроку. Формулювання мети й завдань уроку, очікування результатів
Мотивація навчальної діяльності	Підготовка до свідомого сприйняття матеріалу, стимулювання пізнавального інтересу, перетворення змісту навчання на особистісно значущий
Перевірка домашнього завдання	Опитування в усній або письмовій формі для визначення глибини розуміння знань попереднього уроку або змісту інших тем, пов'язані з даним уроком
Актуалізація опорних знань	Відтворення знань, умінь, життєвого досвіду, необхідного для опанування нового матеріалу. Оцінка вчителем рівня підготовленості учнів
Вивчення нового матеріалу	Опанування учнями нових знань і способів дій
Первинна перевірка засвоєння. Первинне закріплення знань. Контроль і самоперевірка знань	Репродуктивне відтворення вивченого матеріалу; систематизація його, виконання завдань на визначення головного в новій темі; первинна перевірка рівня засвоєння й розуміння матеріалу; контроль та самоперевірка нескладних вправ на розуміння матеріалу
Підбиття підсумків уроку. Рефлексія	Встановлення відповідності між поставленими завданнями уроку та результатами, внесення коректив; аналіз навчальної діяльності
Інформація про домашнє завдання	Повідомлення обсягу і змісту домашнього завдання, інструктаж щодо його виконання

Додаток 8

Вимоги до уроку виробничого навчання

Основним документом для проведення конкретного уроку з певної теми є план уроку (тривалість уроку виробничого навчання становить 6 годин). План уроку є наслідком ретельної підготовки до нього майстра виробничого навчання.

Слід мати на увазі, що стандартних, обов'язкових форм плану уроку не існує. Зміст плану, деталізація застосовуваних на уроці методів, глибина розкриття матеріалу залежать від характеру передбачуваних робіт, мети їх виконання, досвіду майстра.

Суттєвими вимогами до плану уроку виробничого навчання є чітке визначення його навчальної і виховної мети, правильний вибір типу і структури уроку, методів і прийомів навчання. У плані наводяться перелік інструментів і обладнання, яке передбачено використати, зарисовки, схеми тощо. В план доцільно записувати також запитання, які передбачено ставити учням під час опитування і бесіди, відображати методи самоконтролю під час виконання певних операцій, а також зміст домашнього завдання учням.

Орієнтовна схема плану уроку майстра у навчальних майстернях така:

1. Тема заняття.
2. Мета заняття.
3. Об'єкти робіт, на яких буде здійснюватися навчання.
4. Обладнання, матеріали, інструмент і необхідна технологічна документація.
5. Час, місце проведення і зміст вступного інструктажу. Заходи щодо забезпечення техніки безпеки.
6. Розподіл учнів на робочих місцях, визначення завдань для учнів, визначення норм часу (виробка).
7. Визначення основних компонентів поточного інструктажу.
8. Час приймання, розбору й оцінка робіт, виконаних учнями.
9. Заключний інструктаж.

Додаток 9

Таблиця 8

Типові вимоги до проведення вступного інструктаж	
Послідовність	Особливості вступного інструктажу
<p>1. Повідомлення теми і мети уроку.</p> <p>2. Пояснення характеру та призначення наступної роботи, порядку і виконання вправ або самостійних робіт.</p> <p>3. Актуалізація опорних знань. Перевірка знань учнів з теоретичного матеріалу.</p> <p>4. Вивчення креслень, технічних вимог, демонстрація зразків – еталонів навчально-виробничих робіт.</p> <p>5. Ознайомлення учнів з матеріалами.</p> <p>6. Вивчення документів письмового інструктажу (інструкційні карти, карти технічного процесу, виробничих інструкцій тощо).</p> <p>7. Аналіз можливих помилок учнів, методів їх попередження та усунення.</p> <p>8. Пояснення та показ способів раціональної організації робочого місця при виконанні виробничого завдання.</p> <p>9. Пояснення та показ найбільш раціональних прийомів і послідовність виконання завдань, методів самоконтролю в процесі роботи, якості виконання робіт.</p> <p>10. Пояснення правил охорони праці, техніки безпеки та електробезпеки.</p> <p>11. Перевірка засвоєння матеріалу вступного інструктажу.</p> <p>12. Пробне виконання учнями прийомів та методів виконання робіт.</p> <p>13. Пояснення характеру та призначення наступної роботи, порядку виконання вправ або самостійних робіт.</p> <p>14. Видача завдань учням і розподіл учнів по робочих місцях.</p>	<p>1. При вивченні операцій:</p> <ul style="list-style-type: none"> - пояснення й показ майстром виробничого навчання робочих способів і прийомів виконання операцій в уповільненому темпі з коментарем, а потім – у робочому темпі; - розробка та застосування документації письмового інструктажу. Застосування методики поєднання інструктажу та вправ, тобто розчленування його, особливо в тому випадку, коли вивчаються на уроці декілька різних прийомів. Правильність і якісне засвоєння первинних прийомів та способів, що демонструє майстер виробничого навчання. <p>2. При виконанні комплексних робіт:</p> <ul style="list-style-type: none"> - вивчення креслень, схем, технічних вимог і послідовності виконання робіт (основа ввідного інструктажу); - показ нових незнайомих, складних для опанування учнями прийомів, методів

Додаток 10

План уроку теоретичного навчання

Урок № _____

Тема : _____

мета : _____

Обладнання уроку: _____

Тип уроку : _____

Методи : _____

Між предметні зв'язки : _____

ХІД УРОКУ :

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань :

1. _____

2. _____

3. _____

III. Активізація нового матеріалу :

1. _____

2. _____

IV. План вивчення нового матеріалу :

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

Закінчення дод. 10

V. Самостійна робота на уроці :

1. _____

2. _____

VI. Закріплення нового матеріалу :

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

VII. Домашнє завдання (пояснення домашнього завдання):

1. _____

2. _____

VIII. Підсумок уроку .Оцінка знань та аналіз відповідей учнів

План
роботи майстра виробничого навчання на день
" ___ " _____ 20__р.

Група _____

Тема заняття. _____

Учбова ціль. _____

Матеріальне забезпечення уроку. _____

I. ОРГАНІЗАЦІЙНА ЧАСТИНА (3 - 5 хв.)

1. Перевірка явки учнів, їх зовнішнього вигляду.
2. Розподіл робіт між учнями та розміщення їх на робочих місцях.

II. ВСТУПНИЙ ІНСТРУКТАЖ (30- 40 хв.)

1. Визначення цілі уроку.
2. Ознайомлення з обладнанням та інструментами.
3. Пояснення та демонстрація прийомів виконання робіт.
4. Перевірка засвоєння учнями прийомів виконання робіт.
5. Розбір з учнями правил техніки безпеки.

ЗМІСТ ВСТУПНОГО ІНСТРУКТАЖА

III. САМОСТІЙНА РОБОТА УЧНІВ ТА ПОТОЧНИЙ ІНСТРУКТАЖ
(5-6 годин)

1. Обхід робочих місць майстром.
2. Перевірка організації робочих місць учнів та дотримання ними правил техніки безпеки на робочому місці.
3. Перевірка виконання робочих прийомів

4. Роз'яснення та показ прийомів роботи по відділам

5. Робота з відстаючими учнями

6. Перевірка щоденників та виставлення оцінок

IV. ЗАКЛЮЧНИЙ ІНСТРУКТАЖ (25 хв.)

1. Підведення підсумків роботи за день.
 2. Оголошення оцінок учням.
 3. Розбір типових помилок.
 4. Ознайомлення учнів з темою наступного практичного заняття.
 5. Завдання додому.
 6. Виховна робота
-
-
-

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Старший майстер _____

“ _____ ” _____ 20__ р.

ПЛАН УРОКУ

професія _____

Тема № _____ Урок № _____ Години на тему _____

МЕТА УРОКУ

Матеріально-технічне оснащення уроку

Місце роботи	Інструмент, матеріали	Наочні засоби

ВСТУПНИЙ ІНСТРУКТАЖ

I. Організаційний момент _____

II. Повторення пройденого матеріалу, аналіз виконаних робіт _____

III. Викладення нового матеріалу, вивчення передових методів:

а) інструктаж по техніці безпеки: _____

б) повторення прийомів: _____

в) практично показати: _____

ПОТОЧНИЙ ІНСТРУКТАЖ

1. Обходи робочих місць на протязі самостійної роботи з метою перевірки:

а) _____

б) _____

в) _____

2. Техніка безпеки на робочих місцях.

3. Контроль за якістю виконуваних навчальних робіт

ПОНЯТІЙНИЙ словник з курсу «Методика професійного навчання»

Автоматизація – застосування в роботі автоматичних приладів, машин. Автоматизація виробництва - найвищий етап розвитку машинної техніки ґрунтується на застосуванні автоматичної системи машин і є могутнім фактором підвищення продуктивності праці.

Базальна модель (англ. baze) наочний посібник, що дозволяє виявити головне в навчальному матеріалі.

Бригадна форма організації праці – організація навчально-виробничої діяльності, за якої учні – члени бригади у виконанні виробничого завдання об'єднані єдиним технологічним процесом; кожен з них виконує одну або кілька операцій, що становлять частину технологічного процесу й забезпечують виконання завдання бригади. Досягнення кінцевого результату діяльності колективу є якісною і кількісною оцінкою праці кожного члена бригади.

Бригада робітників – первинний трудовий колектив робітників, де створюються матеріальні цінності та формується особистість робітника.

Вивчення передового виробничого досвіду – своєрідне педагогічне дослідження причин і факторів високих досягнень кваліфікованого робітника або майстра шляхом тривалого спостереження за його діяльністю в процесі навчання і виховання майбутніх робітників.

Впровадження передового педагогічного або виробничого досвіду-застосування передового досвіду за ініціативою інженерно-педагогічних працівників відповідно до потреб училища та з врахуванням створених для цього умов

Виробнича практика – складова частина навчального процесу, необхідна для підготовки робітників та спеціалістів, сприяє зміцненню й перевірці набутих учнями теоретичних знань, встановленню тісного зв'язку навчальних закладів з виробництвом. Виробнича практика учнів організовується на підприємствах, оснащених сучасним устаткуванням. Її обсяг, зміст і строки передбачені навчальними планами та програмами навчальних закладів. У профтехучилищах різного типу виробниче навчання з перед випускною виробничою практикою є основою професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

Виробниче навчання – планомірно організований процес спільної діяльності майстра та учнів, спрямований на формування у них таких практичних професійних знань, навичок та умінь, які відповідають сучасному рівню техніки і технології виробництва. Крім того, виробниче

навчання сприяє вихованню в учнів якостей сучасного робітника, розвитку його розумових, фізичних сил і здібностей, творчого ставлення до праці.

Виробничий досвід – досвід промислових підприємств (колективів, бригад, дільниць, цехів, змін, окремих робітників), який характеризує досягнутий рівень виготовлення і реалізації продукції для задоволення потреб людей, народного господарства.

Виробничий процес – сукупність як природних впливів і перетворень, так і впливів людини – трудових процесів, внаслідок яких дістають продукт, або, в ширшому розумінні, корисний виробничий результат

Трудовий процес – провідний фактор виробництва. Трудовий процес – лише частина виробничого процесу. Лише в окремих випадках трудовий процес співпадає з виробничим, наприклад, під час збиральних і монтажних операцій, які виконуються вручну. Трудовий і виробничий процеси не співпадають в хімічному виробництві, сільському господарстві, де особливо велика роль природних процесів. Трудовий процес прийнято розчленовувати на частини, які послідовно звужуються: операція, прийом, дія, рух.

Вступний, інструктаж (вступне інструктування) – сукупність методів і прийомів виробничого навчання, які використовуються на початку занять з метою підготовки до активного, безпомилкового і свідомого виконання трудових завдань.

Гностичний – пізнавальний – той, що сприяє пізнанню суті і логіки предмета, який вивчається або досліджується.

Групування споріднених професій і спеціальностей проводиться з метою створення типової і уніфікованої навчально- програмної документації на основі спільності змісту навчання за темами предметів професійно-технічного циклу і виробничого навчання.

За основу береться стрижнева професія. Для встановлення ступеня спільності, спорідненості з стрижневою професією виявляються найбільш типові ознаки.

Дидактика – педагогічна наука, що вивчає теорію освіти і навчання.

Динамічна демонстрація – показ рухомої наочності (кіно-, відеофільми та ін.) або навчальних об'єктів у стані руху, розвитку, поетапної видозміни (таблиці, схеми, предмети, деталі, машини та ін.).

Евристичні способи поєднання слова і наочності – способи, що спонукають учня самостійно аналізувати наочність, творчо використовувати її в навчанні і праці.

Екологічне правопорушення – протиправна поведінка, яка порушує встановлений екологічний правопорядок і спричиняє шкоду природі, здоров'ю людини або створює реальну загрозу для неї. Екологічне правопорушення може бути кримінальним (екологічний злочин), адміністративним, цивільним, дисциплінарним.

Екологічний правопорядок – це система принципів і правил, які регулюють взаємодію окремих людей, суспільства і природи в інтересах раціонального використання природних ресурсів, охорони оточуючого середовища і здоров'я людей.

Економіка – наука про ведення господарства; певна сукупність виробничих відносин, економічний базис суспільства, господарство країни, яке включає відповідні галузі та види виробництва. Кожному способу виробництва притаманна своя економіка, яка відзначається характером власності на засоби виробництва, метою його розвитку, формами та методами господарювання.

Економічна культура – частина загальної культури, що являє собою єдність економічних знань, економічного мислення, переконань, умінь, навичок та раціональної трудової діяльності по їх реалізації на практиці; інтегративна якісна риса особистості, її основа – економічні знання, які повинні бути усвідомлені, перетворені у переконання та використані у практичній діяльності в економічній сфері.

Економічне виховання – систематичний, цілеспрямований процес засвоєння учнями економічних знань, розуміння економічних закономірностей розвитку суспільства і на цій основі формування в учнів економічного мислення, відповідних якостей, умінь і навичок економічної діяльності. Тут взаємодіють набуття економічних знань, перетворення їх у переконання, формування умінь та навичок економічної діяльності. Цей процес складний і багатогранний. Він включає: економічне виховання в процесі вивчення теоретичних дисциплін, економічне виховання в процесі виробничого навчання та виробничої практики; економічне виховання в позакласній роботі, в сім'ї.

Заключний інструктаж – сукупність методів виробничого навчання, які використовуються з метою підведення підсумків виконання трудових завдань і об'єктивного оцінювання підсумків виконання трудових завдань.

Знання – система понять, засвоєних людиною. Загальний обсяг і якість знань, які мають бути засвоєні в процесі навчання, визначаються навчальними програмами теоретичних дисциплін, а обсяг і якість знань з професії – кваліфікаційними характеристиками і навчальними програмами спеціальних дисциплін.

Ілюстровані способи поєднання слова і наочності – способи, що ґрунтуються на наочному відображенні і супроводженні словесних пояснень педагога.

Інструктаж (інструктування) – сукупність методів виробничого навчання, чітко визначена система вказівок, рекомендацій, які стосуються способів трудових дій, умінь, здібностей.

Інтеграція наукового знання – процес взаємопроникнення структурних елементів (наукової діяльності, інформації, методології) різних галузей, окремих компонентів знання, який супроводжується зростанням рівня їх узагальненості, компактності, ущільненості та організованості.

Кваліфікаційна характеристика – перелік знань, навичок, умінь, якими повинен оволодіти робітник відповідної професії та кваліфікації. Джерелом для розробки кваліфікаційної характеристики служать тарифно-кваліфікаційні довідники, складені для окремих професій і спеціальностей у даній галузі промисловості, сільського господарства, транспорту, зв'язку тощо.

Кваліфікація – ступінь професійної підготовки працівника, наявність у нього знань, умінь і навичок, необхідних для виконання певного виду роботи. Залежно від оволодіння певною сукупністю знань, умінь та навичок, рівня кваліфікації працівника спеціальна кваліфікаційна комісія присвоює йому певний тарифний розряд згідно з вимогами тарифно-кваліфікаційного довідника.

Комплексна бригада – бригада, укомплектована робітниками різних (суміжних) професій.

Корекція навчання (скоректувати або скоригувати — це вносити виправлення, поліпшувати щось) – виправлення, поліпшення навчання внаслідок позбавлення від недоліків.

Майстер-викладач — інженерно-педагогічний працівник ПТУ, який в одній навчальній групі викладає курс спеціальної технології і веде виробниче навчання. Поєднання в одній особі обов'язків викладача спецтехнології і майстра створює сприятливі умови для тісного взаємозв'язку теорії та практики, оволодіння теоретичними знаннями і практичними навичками, уміннями. Майстер-викладач повинен мати не нижче п'ятого розряду та вищу інженерно-педагогічну або середню спеціальну освіту.

Метод вправ – повторне, багаторазове виконання трудових дій з метою формування в учнів стійких умінь та навичок.

Міжпредметні комплексні завдання – завдання зі спеціальності, що дають учням можливість погоджувати міжпредметні зв'язки і зв'язки теоретичного навчання з виробничим, а також контролювати, як учні практично застосовують здобуті знання в ході виконання навчально-виробничих робіт, які прогалини в їх теоретичній підготовці заважають ефективному оволодінню професією. Виконання міжпредметних комплексних завдань викликає в учнів інтерес до знань з обраної професії, необхідність свідомо, творчо і з високою відповідальністю ставитися до оволодіння професійними знаннями, навичками та вміннями.

Моделювання в навчанні (модель – це зразок, еталон, схема) – створення моделі предметів, явищ, теоретичних знань або практичних дій.

Мотивація – система мотивів або стимулів, які спонукають поведінку і діяльність людини

Навичка – здатність людини в процесі цілеспрямованої діяльності виконувати її складові окремі дії автоматизовано, без спеціально спрямованої на них уваги. Разом з тим, це дії, сформовані під час занять вправами, що входять у структуру складніших дій.

Навчальний план – документ, обов'язковий для організації навчально-виховного процесу. В ньому визначені перелік предметів (крім тих, що обираються вільно) і послідовність їх вивчення, кількість годин, які відводяться на вивчення кожного предмета, консультації, а також перелік предметів, винесених на екзамени, структура навчального року, строки його початку і закінчення, час канікул. Навчальні плани не можуть бути змінені без дозволу обласного (міського) управління народної освіти.

Основні положення, які містять навчальні плани, не можуть бути змінені без дозволу Міністерства освіти України.

Навчально-виробнича картка використовується для письмового інструктування учнів в умовах самостійної роботи; у ній визначаються: навчальна мета, об'єкти робіт, обладнання та пристрої, інструменти і матеріали, детально описані вправи, прийоми робіт з конкретної теми.

Новаторський виробничий досвід – принципово новий, прогресивний виробничий досвід, впровадження якого забезпечує значне підвищення продуктивності праці і якість виготовленої продукції.

Операційна система виробничого навчання – послідовне оволодіння прийомами виконання окремих операцій, не обов'язково пов'язаних між собою в межах єдиного технологічного процесу, незалежно від виду продукції.

Операційно-комплексна система виробничого навчання – послідовне оволодіння прийомами виконання окремих операцій і на цій основі – комплексних робіт, які являють собою певну комбінацію цих операцій.

Операційно-поточна система виробничого навчання – послідовне формування всіх виробничих операцій, умінь та навичок, що відповідають певній поточній лінії, певному технологічному процесу.

Операційно-предметна система виробничого навчання – послідовне оволодіння прийомами виконання окремих виробничих операцій, формування відповідних умінь і навичок у процесі виготовлення окремих виробів, складність яких постійно зростає.

Операція – це складова частина технологічного, отже, і трудового процесу. В металообробці операція – це частина технологічного процесу, здійснювана на одному робочому місці над однією деталлю або одночасно кількома до переходу до наступної деталі чи групи деталей. Стосовно процесів хімічного і металургійного виробництва операція визначається як частина процесу, що протікає на одному робочому місці і характеризується зміною предмета праці: подача (підвезення) матеріалів, завантаження, плавлення, промивання, фільтрування, розчинення, вивантаження та ін. Основні операції будівельних робіт – це стадії (етапи) технологічного процесу.

Педагогічний досвід – досвід перетворення загальної педагогічної ідеї в конкретну навчально-виховну практику; система прийомів, форм і методів діяльності майстра або викладача з підготовки кваліфікованих робітників

Педагогічний консилиум – різнобічне обговорення та експертна оцінка педагогічного явища, зокрема здібностей, рис характеру учнів, рівня ефективності навчально-виховної діяльності.

Передовий виробничий досвід – це найефективніші (з соціальної і економічної точки зору) науково-технічні досягнення, способи, прийоми, методи, форми організації виробництва, праці і управління, що на них базуються.

Передовий педагогічний досвід – це досвід досягнення високої майстерності, впровадження якого в кінцевому підсумку сприяє забезпеченню ефективності навчально-виховного процесу відповідно до сучасних та перспективних потреб педагогічної практики.

Перцепція – сприймання, пізнавання чого-небудь органами чуття (зорових, слухових тощо).

Письмовий інструктаж (письмове інструктування) – сукупність методів виробничого навчання, при використанні якого інструктивна інформація подається у письмовій, а не в усній формі.

Поточний інструктаж (поточне інструктування) – сукупність методів виробничого навчання, при використанні якого інструктивна інформація надається у вигляді індивідуального систематичного керівництва виконанням трудових завдань.

Предметна система виробничого навчання – послідовне формування умінь і навичок для виготовлення всіх деталей завершеного виробу.

Принцип врахування індивідуальних особливостей учнів – положення, яке ґрунтується на використанні методів виробничого навчання на основі обов'язкового врахування індивідуальних особливостей учня.

Принципи навчання – нормативні вихідні положення, на які обов'язково слід спиратися майстрам виробничого навчання та викладачам у педагогічній діяльності.

Принцип науковості і доступності виробничого навчання – нормативне положення, яке ґрунтується на поєднанні у навчанні сучасних технічних та технологічних засобів і прийомів діяльності з доступністю їх засвоєння учнями ПТНЗ.

Принцип систематичності і послідовності – нормативне положення, яке доводить необхідність послідовності та систематичності у виробничому навчанні, при відборі змісту навчального матеріалу та визначенні засобів виробничого навчання.

Проблемне навчання – один з видів розвиваючого навчання, істотною відмінністю якого є зближення психології навчання з психологією мислення людини. Його суть, полягає у впровадженні пошукової діяльності учнів, що починається з постановки запитань, створенні проблемних ситуацій, розв'язанні проблем і проблемних завдань відповідно до вимог навчальних програм, підручників та посібників; може реалізуватись у викладанні й поясненні педагогом навчального матеріалу, у різноманітній самостійній діяльності учнів. В проблемному запитанні, на відміну від неproblemного, завжди є прихована суперечність. Воно не має готової схеми розв'язання і цим створює можливість нестандартних відповідей.

Програма педагогічного мінімуму – документ, яким визначається зміст курсів «Педагогіка» та «Психологія» для вивчення викладачами та майстрами, які не мають педагогічної освіти. Оволодіння інженерно-

педагогічними працівниками ПТНЗ педагогічним мінімумом сприяє забезпеченню достатнього методичного рівня теоретичних та практичних занять з предметів професійно-технічного циклу, а також виробничого навчання.

Програма технічного мінімуму – документ, яким визначається зміст таких предметів, як основи організації та економіки, техніка і технологія певної галузі народного господарства для вивчення викладачами загальноосвітніх предметів. Оволодіння знаннями про певну галузь виробництва, для якої здійснюється підготовка робітників у даному училищі, дозволяє викладачам загальноосвітніх предметів здійснювати політехнізацію викладання цих предметів, взаємозв'язок їх з виробничим навчанням та предметами професійно-технічного циклу.

Продуктивна діяльність – діяльність учня, спрямована на відтворення набутих знань, навичок та умінь у видозміненій формі. Вона передбачає самостійну творчу діяльність учнів. Завдання, для розв'язання яких необхідна продуктивна діяльність, відносяться до продуктивних. Їх виконання вимагає творчого, нестандартного підходу до розв'язання, а також досить високого рівня узагальнення інформації, вміння самостійно робити висновки.

Продуктивна праця – праця в сфері матеріального виробництва, що характеризується високим рівнем його ефективності.

Професійні здібності – сукупність досить стійких, хоч і таких, що змінюються під впливом виховання, індивідуально-психологічних якостей людини, яка визначає успіх навчання певної трудової діяльності, здійснення її і вдосконалення в ній.

Професійна самостійність – сукупність властивостей особистості, які в процесі діяльності забезпечують усвідомлення її мети, створення мотивації, що відповідає цій меті, вибір способів дій, що ведуть до її досягнення, способів корекції дій, необхідних для одержання правильного результату.

Професійний інтерес – спрямованість особистості на успішне оволодіння обраною професією внаслідок усвідомлення її суспільної і особистої значущості та емоційної привабливості. Стійкість інтересу виражається в тривалості його збереження і в його інтенсивності. Про стійкість інтересу свідчить подолання труднощів під час реалізації діяльності, яка сама по собі інтересу не викликає та виконання якої є умовою дії, що цікавить людину.

Професіограма – характеристика професій, яка включає основні вимоги, що висуваються до особистісних якостей людини (розумових, фізичних, психологічних тощо).

Професія – вид трудової діяльності, що визначається метою і характером трудових функцій (гірник, металург, лікар, будівельник). Під професією слід розуміти таку форму розподілу праці або видів трудової діяльності, яка потребує певних теоретичних знань і практичних навичок і умінь, одержаних шляхом загальної або спеціальної освіти і практичного досвіду і необхідних для виконання певної роботи.

Репродуктивна діяльність – діяльність учня, спрямована на репродукцію, механічне відтворення здобутих знань, навичок і умінь, діяльність за готовим зразком. Завдання, для розв'язання яких достатньо репродуктивної діяльності, належать до репродуктивних завдань. Їх виконання вимагає відтворення відомого, а також нескладних узагальнень і висновків.

Ретро-демонстрація (від ретро – зворотний) – повернення до раніше показаного з метою поглибленого аналізу факту, події тощо.

Розвиваюче навчання – спрямованість реалізації принципів, методів і прийомів навчання на досягнення найбільшої ефективності розвитку пізнавальних можливостей учнів: сприймання, мислення, пам'яті, уяви тощо. В процесі оволодіння знаннями учень просувається і в своєму розвитку. Методика розвиваючого навчання передбачає інтенсивну розумову роботу учнів шляхом організації проблемного навчання, запровадження системи пізнавальних завдань, озброєння їх прийомами пізнавальної діяльності.

Самоконтроль – усвідомлена регуляція людиною власної поведінки і діяльності з метою забезпечення відповідності їх результатів поставленим цілям, вимогам, нормам, правилам, зразкам. Мета самоконтролю полягає як у попередженні, так і в виправленні допущених помилкових дій чи операцій. Завдяки коригуючій функції самоконтролю, людина спроможна реалізувати запропонований їй кимось або самостійно прийнятий план діяльності.

Важливу роль у процесах самоконтролю особистості відіграють її оцінка та самооцінка. Від ступеня критичності останніх залежить здатність знаходити допущені помилки, передбачати можливі і, таким чином, підвищувати результативність самоконтролю. Застосовується в ході виконання учнями самостійних завдань під час виробничого навчання.

Самоосвіта – освіта, набута поза навчальними закладами шляхом самостійної роботи. На допомогу самоосвіті створено широку мережу

народних університетів, масових і спеціальних бібліотек, видається відповідна література.

Система виробничого навчання – порядок, розчленування змісту виробничого навчання, групування його частин і послідовність засвоєння їх учнями.

Система засобів наочності – сукупність засобів наочності, що забезпечують потрібну навчальну дію і певний результат її.

Спеціалізована бригада — бригада, яка складається з робітників однієї професії.

Спеціальність – це поділ всередині професії, одна з її різновидів. Спеціальність залежить від характеру навичок і знань з даної професії (лікар-офтальмолог, текстильник-ткач, будівельник-маляр та ін.). У межах однієї і тієї самої професії формуються різноманітні спеціальності, особливістю яких є більш вузький характер трудової діяльності робітників. Наприклад, у професії токаря є спеціальності токаря- револьверника, токаря-розточника.

Статична демонстрація – показ нерухомих наочних об'єктів (картин, деталей тощо) або об'єктів у стані спокою (відеозображення предметів, машин тощо).

Техніка – сукупність засобів і знарядь праці, що застосовуються у суспільному виробництві та призначені для створення матеріальних цінностей.

Для нотаток

Навчально-методичне видання

МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Методичні вказівки
до вивчення курсу для здобувачів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 015 «Професійна освіта» (за спеціалізаціями)

Укладач: **МОРОЗ** Ірина Михайлівна

Випусковий редактор *В.С. Сасько*
Комп'ютерне верстання *Д.М. Ніколаєвич*

Підписано до друку 21.02.2022. Формат 60 × 84 ^{1/16}
Ум. друк. арк. 3,49. Обл.-вид. арк. 3,75.
Електронний документ. Вид. № 2/III-22.

Видавець і виготовлювач
Київський національний університет будівництва і архітектури

Повітрофлотський проспект, 31, Київ, Україна, 03037

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів
видавничої справи ДК № 808 від 13.02.2002 р.